

Jak informovali o havárii?

Vzdělávací cíl: Žáci analyzují dvě dobové rozhlasové zprávy o havárii v Černobylu z roku 1986. Srovnávají způsob informování o události v oficiálním a zahraničním rozhlasu a uvědomují si rozporuplnost sdělení. Tuto situaci vnímají z perspektivy dobových posluchačů a seznamují se s přístupem československého obyvatelstva k informacím v kontextu studené války.

Klíčová slova: Československo 80. léta, technika, člověk a životní prostředí, dobové perspektivy, porovnáváme prameny

Práce s jednotlivými slidy:

Poznámky:

1 POSLECH NAHRÁVEK A ZKOUMÁNÍ DALŠÍCH PRAMENŮ (8 min.)

Poslouchání dvou zvukových záznamů a prohlížení fotografií a faksimile nového článku v doplňkové galerii s pomocí lupy. Četba popisek.

Nahrávka z 30. dubna 1986 ilustruje, jak státní Československý rozhlas informoval o situaci v Černobylu čtvrtý den po havárii. Druhá nahrávka dokumentuje, jak s větším časovým odstupem (9. srpna 1986) o událostech informovala stanice Rádio Svobodná Evropa, financovaná USA.

První fotografie v galerii ilustruje rozsah poškození jaderné elektrárny, druhá neinformovanost občanů východního bloku o skutečném nebezpečí šířící se radiace. Článek z režimního deníku dokresluje, jak omezeně československá média informovala občany (umístění článku až na sedmé straně novin).

2 ČETBA TEXTU A OZNAČOVÁNÍ KLÍČOVÝCH PASÁŽÍ I (6 min.)

Četba přepisu nahrávky vysílání Československého rozhlasu. Vybírání tří klíčových informací o havárii z předznačených pasáží.

Zpráva celkem přesně určuje počet obětí vzhledem k aktuální situaci. Prvotní mlčení SSSR o nehodě vyvolalo na západě katastrofické představy o stovkách obětí, které bylo obtížné vzhledem k nedůvěře vůči sovětskému zpravodajství korigovat.

Fotografie v galerii zachycuje prvomájové oslavy v Kyjevě, který je od elektrárny vzdálený 130 km. Vedení SSSR rozhodlo, že se oslavy budou v menším rozsahu konat, ačkoliv byla zvýšená radiace. Chtělo uklidnit veřejnost, že následky havárie nejsou vážné.

3 ČETBA TEXTU A OZNAČOVÁNÍ KLÍČOVÝCH PASÁŽÍ II (6 min.)

Četba přepisu nahrávky vysílání Svobodné Evropy. Vybírání tří klíčových informací o havárii z předznačených pasáží.

Zpravodajství RFE vznáší otázky, které by žáky mohly zaujmout. Rizikové reaktory RMBK s konstrukční vadou byly posléze v (post)sovětských jaderných elektrárnách nahrazeny bezpečnějšími typy a byl též posílen důraz na bezpečnost. V Československu byly od počátku bezpečnější typy VVER.

4 INTERPRETACE PRAMENŮ (5 min.)

Žáci na základě předchozí analýzy nahrávek a dalších pramenů odpovídají do textových polí na otázky: ? Jaké rozpory jste v informacích o havárii zjistili?

? Jak mohli rozhlasové zprávy vnímat doboví posluchači?

Čechoslováci se o tragické havárii v Černobylu dozvěděli se zpožděním (29. dubna 1986). Všechna režimní média se snažila událost bagatelizovat a ujišťovala, že není potřeba přijímat žádná výraznější opatření.

Místo toho upozorňovala na lživou kampaň, kterou se snaží šířit Západ. Takový nedostatek informací mohl v obyvatelích vyvolat snahu zajistit si informace jinde (poslech RFE a BBC). V důsledku tak padaly zbytky důvěry občanů ve vládní instituce a orgány komunistického režimu.

Komentář RFE je plný nejistoty a dokumentuje tak frustraci z toho, jak málo informací o skutečném rozsahu havárie pronikalo na veřejnost ze sovětských oficiálních míst. Informace si proto Západ snažil zajistit z jiných zdrojů, např. měřením radioaktivity ve Švédsku, satelitními snímky oblasti.

Další možnosti zapojení do výuky:

- Cvičení může otevírat diskuzi na téma práv občanů na informace a omezování svobody projevu v nedemokratických státech.
- Cvičení vzbuzuje otázky po počtu obětí havárie. Učitel může doplnit informace ze zdrojů na internetu (např. [Černobylská havárie](#) na Wikipedii) či z odborné literatury. Ukrajinský historik Serhii Plokhý uvádí 2 bezprostřední oběti a 29 úmrtí na akutní ozáření. 237 lidí bylo hospitalizováno na specializované klinice v Moskvě. Dlouhodobější dopady lze těžko kvantifikovat, odhady se pohybují mezi 4 až 90 tisíci obětí. Serhii Plokhý: Černobyl: historie jaderné katastrofy. Praha 2019, s. 337n.
- Navazující aktivity se mohou zaměřit na populární seriál Černobyl z produkce HBO (2019, r. Johan Renck). Na ČSFD má aktuálně (2021) vysoké hodnocení 96% a množství komentářů, které naznačují možné způsoby jeho vzdělávacího využití (míra realističnosti, západní úhel pohledu na havárii, příčiny velkého ohlasu série ad.).